

Радченко Л.П.,

к.е.н., доцент

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
м. Харків

РЕЙТИНГОВІ ОЦІНКИ ТА ВАЖЕЛІ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розглядаються можливості дослідження інноваційного розвитку національної економіки на підставі використання глобального індексу інновацій (GII). Аналізується концептуальна основа GII, який розраховується за методикою INSEAD. Визначаються рейтингові позиції української національної економіки за GII в світовій економіці. Аналізуються потенційні можливості інноваційного розвитку та існуючі труднощі в їх ефективній реалізації в українській економіці. Запропоновані певні важелі для підвищення інноваційності національної економіки України.

Ключові слова: інноваційний розвиток, глобальний індекс інновацій (The Global Innovation Index – GII), рейтинг інноваційності національної економіки за GII, державна інноваційна політика, кокурентоспроможність національної економіки.

Постановка проблеми. Реалізація євроінтеграційного економічного курсу України потребує забезпечення значного економічного зростання, яке може бути основою підвищення рівня життя населення та кокурентоспроможності наших товарів і послуг на міжнародних ринках. В сучасній глобалізованій світовій економіці найвищих результатів її ефективного розвитку досягли ті країни, національна економіка яких є знанненасиченою і розвивається за інноваційною моделлю. Саме на цій підставі економічно розвинені країни забезпечують на 70-85 % зростання ВВП, в той час як в Україні за рахунок інноваційних чинників досягається до 1 % його підвищення, а за останній рік можливості використання цих чинників набули ще більшої напруженості [2, с.29]. Актуальність виявлення найбільш слабких місць та важелів посилення інноваційного розвитку і технічного оновлення національної економіки України зростає, особливо в наш час.

Аналіз актуальних досліджень. Основні фундаментальні питання інноваційного розвитку, його складових, розробки та реалізації державної інноваційної політики, забезпечення умов її реалізації, в тому числі для здійснення сучасної технічної і технологічної модернізації та підвищення кокурентоспроможності національної економіки, значний внесок зробили вітчизняні дослідники і вчені інших країн: П. Агійон, Дж. Гелбрейт, В. Геєць, А. Гальчинський, П. Самуельсон, Р. Солоу, Е. Тоффлер, Л. Шаульська, Й. Шумпетер, І. Шовкун, Л. Федулова та інші. Разом з тим, проблема інноваційного розвитку національних економік, особливо в тих країнах, де відбуваються трансформації економічних систем, в тому числі в Україні, потребує подальших досліджень.

Мета даної статті полягає у дослідженні індикаторів інноваційності і рейтингу української економіки в світовій економіці за глобальним індексом інновацій, виявленні потенційних умов інноваційного розвитку та наслідків реалізації інноваційних ресурсів, з'ясування засобів підвищення цих параметрів.

Виклад основного матеріалу. Проведення економічного аналізу стану та проблем інноваційного розвитку національної економіки пов'язане з необхідністю вимірювання інноваційності, з'ясуванням найбільш впливових чинників її підвищення.

В останні роки все більше уваги дослідники інноваційного економічного розвитку приділяють аналізу динаміки глобального індексу інновацій (The Global Innovation Index – GII) [4]. Розробляється GII щорічно, починаючи з 2007 р. за методикою міжнародної школи INSEAD (Франція) [4].

Глобальний індекс інновацій (ГІІ) є глобальним дослідженням, яке супроводжується складанням рейтингу країн світу за рівнем інноваційності. Останні розрахунки зроблені за 2014 р. представниками Корнельського університету (Австралія), INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), яка є агентством ООН. Дослідження GII за 2014 р. охопило 143 країни, на які припадає 92,9 % населення світу і 98,3 % світового ВВП.

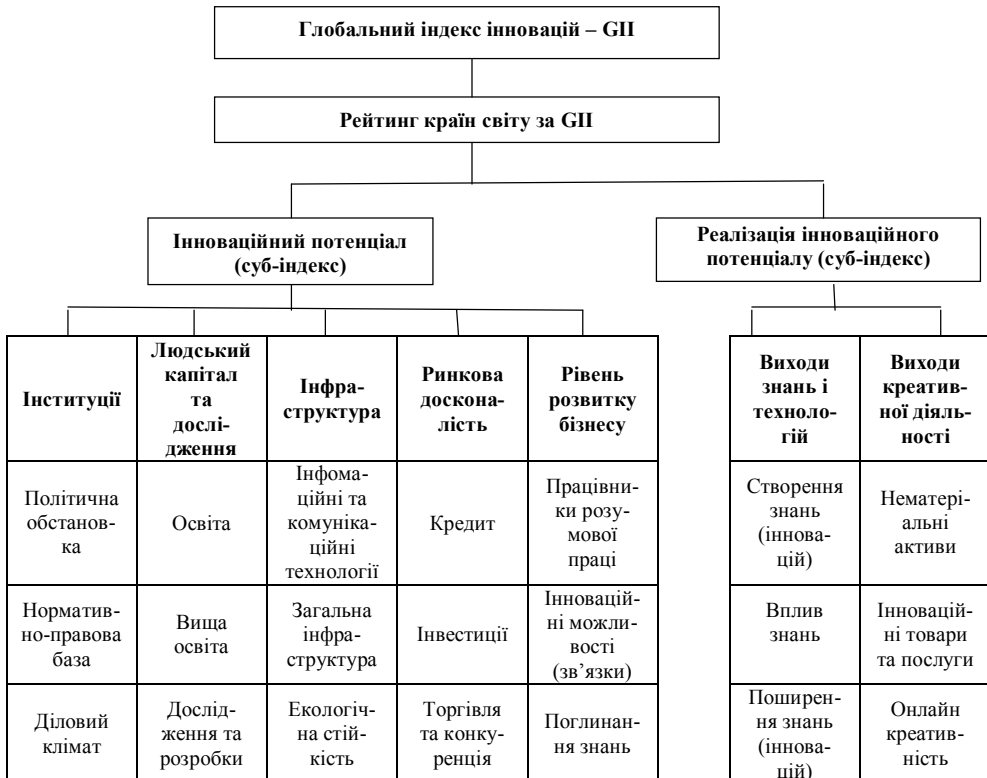

Рис. 1. Показники і складові розрахунку глобального індексу інновацій за методологією INSEAD

Джерело: складено за [4].

Методологічна основа дослідження полягає у визнанні того, що сучасне постіндустріальне суспільство розвивається як суспільство знань, на інноваційній основі, а інноваційний розвиток є пріоритетним напрямом оволодіння прогресивними технологічними укладами та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Саме в інноваційній сфері здійснюється найбільша конкурентна боротьба за лідерство країн світу на міжнародних ринках. В країнах, що розвиваються, в яких відсутні необхідні умови для забезпечення інноваційного розвитку, розробляються стратегії та виділяється все більше коштів на формування інноваційно орієнтованого суспільства [3, с. 85].

Концептуально розрахунки ГІІ полягають в збиранні даних кожної країни щодо інноваційних чинників і аналіз 81 показника, які об'єднані у дві великі групи, як бачимо на рисунку 1. Перша з них дозволяє проаналізувати вхідні показники – наявність в національній економіці інноваційного потенціалу, які відбиває вхідний суб-індекс інноваційності (Innovation Input Sub – Index). Друга група об'єднує вихідні показники, які показують практичну реалізацію цього потенціалу, їх відображує вихідний суб-індекс інноваційності (Innovation Output Sub – Index). ГІІ розраховується як підсумковий індекс.

Інноваційний потенціал узагальнює п'ять складових (колонки): інституції; людський капітал та дослідження; інфраструктура; ринкова досконалість; рівень розвитку бізнесу. Кожна із названих складових узагальнює певні показники, які її формують. Наприклад, така складова як людський капітал та дослідження узагальнює характеристики освіченості населення щодо середньої освіти, вищої освіти, частки працівників, які мають вчені ступені та наукові звання, наявність та обсяг наукових досліджень і науково-конструкторських розробок. Отже, кожна із складових (колонка) є комплексною, розраховується як середньозважена величина, за окремими показниками, а інноваційний потенціал в цілому відбиває вхідний суб-індекс.

Практичну реалізацію інноваційного потенціалу показує вихідний суб-індекс, який відповідно узагальнює дві складові: виходи знань і технологій; виходи креативної діяльності. Кожна із цих складових також розраховується як середньозважена за показниками, що її характеризують. Наприклад, складова креативності діяльності узагальнює такі показники як нематеріальні активи; інноваційні товари та послуги, а також онлайн-креативність.

Підсумковий індекс ГІІ розраховується як середньоарифметичне із вхідного та вихідного суб-індексів. Його розрахунки дозволяють з'ясувати співвідношення отриманого ефекту та використаних для цього витрат у вигляді сукупних потенційних можливостей інноваційного розвитку кожної країни. За показником ГІІ визначається рейтинг країни в світовій економіці, таблиця 1.

Україна в 2014 р., як бачимо в таблиці 1, зайняла 63 місце із 143 країн світу із ГІІ – 36.3. Має місце певне покращення на відміну від 2013 р., в якому вона займала 71 місце із 142 країн із ГІІ – 35.8 [4, с.272]. Разом з тим, рівень інноваційності України в 1,5–1,8 рази нижчий, ніж в країнах – лідерах інноваційного розвитку, що й обумовлює її достатньо низький рейтинг серед країн світу за цим показником.

Аналіз глобального індексу інновацій для України у 2014 р. дозволяє отримати показник інноваційного потенціалу із вхідним суб-індексом – 38.2, а його практичне використання із вихідним суб-індексом – 34.4 [4, с. 272]. Таким чином, ефективність використання потенціалу та ресурсів інноваційного розвитку складає 90 %.

Важливо з'ясувати, яких ресурсів в українській економіці недостатньо для підвищення інноваційності, та які з них вкрай неефективно використовуються. Так, в інноваційному потенціалі української національної економіки у 2014 р. найгірші характеристики і відповідно низький рейтинг країни в світі обумовлювали такі складові: інституції (політичне середовище; нормативно-правова база; діловий клімат) – 103 місце; інфраструктура – 107 місце; ринкова досконалість (кредит; інвестиції; торгівля та конкуренція) – 90 місце; рівень розвитку бізнесу – 87 місце. Найкращі ж характеристики має складова – людський капітал та дослідження – 45 місце, а за витратами на освіту у складі ВВП – 26 місце; за часткою населення з вищою освітою – 34 місце; за кількістю зайнятих науковою та науково-технічною діяльністю – 23 місце [4, с. 272]. Людський капітал має особливе значення для інноваційного розвитку, і за цим параметром Україна має конкурентні переваги.

Однак, недостатнє використання даного ресурсу в зв'язку з низьким рівнем мотивації висококваліфікованих працівників, особливо наукової та науково-технічної сфери, низький рівень фінансування науково-інноваційної діяльності на рівні держави та бізнесу, відсутність відповідного ділового середовища, в якому реалізується пріоритетність інноваційної діяльності, важкі умови розвитку ринкових відносин та ведення бізнесу значно зменшують можливості ефективного використання людського капіталу для підвищення інноваційності економіки. Саме ці чинники, а не тільки погіршення соціально-економічних умов життя та військові події в Україні в зв'язку з російською агресією, обумовлюють інтенсивну трудову еміграцію, особливо висококваліфікованих фахівців та працівників науково-дослідної сфери.

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за глобальним індексом інновацій (ГІІ) у 2014 р. (із 143 країн)

Рейтинг	Країна	ГІІ
1	Швейцарія	64.8
2	Великобританія	62.4
3	Швеція	62.3
4	Фінляндія	60.7
5	Нідерланди	60.6
6	США	60.1
7	Сінгапур	59.2
8	Данія	57.5
9	Люксембург	56.9
10	Гонконг	56.8
...21	Японія	52.4
...24	Естонія	51.5
...29	Китай	46.6
...45	Польща	40.6
...49	Росія	39.1
...58	Білорусь	37.1
...61	Бразилія	36.3
...63	Україна	36.6
...74	Грузія	34.5

Джерело: складено за [4].

Реалізація інноваційного потенціалу в українській економіці має низький рівень. Це знаходить прояв, наприклад, в тому, що за складовою виходу знань і технологій українська економіка займає 32 місце, а за складовою виходу креативної діяльності – лише 77 місце серед 143 країн світу [4, с. 272]. Тому як наслідок невикористання можливостей інноваційного шляху розвитку в українській економіці є її надзвичайно низький рівень конкурентоспроможності. Так, за даними про рейтинг національних економік за індексом глобальної конкурентоспроможності (GCI), який досліджується і оприлюднюється Всесвітнім економічним форумом, Україна в 2013 р. займала 84 місце із 144 країн світу [5, с. 392]. Отже, в українській національній економіці неефективно використовується наявний інноваційний потенціал та існують недостатні умови його подальшого розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз соціально-економічних умов для інноваційного розвитку української економіки набуває обґрунтованості за допомогою використання глобального інноваційного індексу – ГІІ, який все більше використовується в дослідженнях світової економіки.

Для підвищення рівня інноваційності української національної економіки необхідно більш повно застосовувати такі важелі як створення умов для розвитку і більш повної реалізації людського капіталу, особливо його інноваційної складової; посилення державного регулювання та стимулювання інноваційної діяльності на рівні держави, підприємств та працівників; створити інноваційно-інвестиційне середовище, яке забезпечить умови для ефективної інноваційної діяльності в національній економіці України.

Список використаних джерел

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. / Держ. служба статистики України. – К., 2014. – 314 с.
2. Радченко Л.П. Державне регулювання та стимулювання інноваційного розвитку національної економіки // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди «Економіка»: Зб. наук. пр. / За заг. редакцією акад. НАПН І.Ф.Прокопенка. – Харків: ХНПУ, 2014. – Вип. 14. – 224 с. – (С. 28 – 36).
3. Шовкун І.А. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в контексті неоіндустріалізації економіки України // Фінанси України. – 2014. – № 12. – С. 83 – 95.
4. The Global Innovation Index 2014. Report. The Human Factor in Innovation. – 2014. – 428 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=gii-full-report-2014>
5. The Global Competitiveness Report 2013–2014. World Economic Forum. Geneva, Switzerland 2013. – 569 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>

Summary. *The possibilities of research innovation development of the national economy based on the use of Global Innovation Index (GII). Analyzes the conceptual basis of GII, which is calculated by the method of INSEAD. Identify rating positions Ukrainian national economy by GII in the global economy. Analyzed the potential for innovation and the existing difficulties in their effective implementation in the Ukrainian economy. The proposed leverage innovation to improve the national economy of Ukraine.*

Key words: *innovative development, global innovation index (The Global Innovation Index – GII), innovative national economy rating for the GII, state innovation policy, competitiveness of the national economy.*

УДК 330.322

Свідер О.П.,

*асистент кафедри туризму та економічної теорії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

ТЕХНОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті проаналізовано процес стимулювання прямого іноземного інвестування і визначено технології державного стимулювання їх залучення та інструментарій фіскального стимулювання.

Ключові слова. *Прямі іноземні інвестиції, інвестиційні стимули, технологія державного стимулювання.*